

# 5 karikás játékok

## Hogyan sportoltunk régen és ma ...

---



Simonné Prezenszki Erzsébet  
levéltáros, levéltár-pedagógus

## Sport ... sokrétűsége miatt nehéz definiálni

---

Számtalan meghatározása közül az Európai Sport Charta (1997) meghatározása szerint ...

*„A sport minden olyan fizikai tevékenység, amelynek célja esetenként vagy szervezett formában a fizikai és szellemi erőnlét kifejezése vagy fejlesztése, társadalmi kapcsolatok teremtése vagy különböző szintű versenyeken eredmények elérése”.*

A **sportolási tevékenységek** közös ismérve, hogy **motoros** (fizikai és pszichés tevékenység egyszerre) **tevékenység, eredményre törekszik** (mások vagy saját maga – lustasága, képességbeli korlátai – legyőzésére), **meghatározott szabályok szerint** (szabályozott mozgások, mint például Pilates gimnasztika, vagy sportágak, mint például kézilabdázás) **kell űzni**.

A sportolás **célja**

- **versenysport**
  - **szabadidősport**
- } → **Fair play**

# Fair play

---

- magyarul **sportszerűség**
- **A tiszta eszközökkel játszott mérkőzés és az ellenféllel szemben tanúsított sportszerű magatartás eszméje.** A fair play egyszerre jelenti a szabályok, az ellenfél, a bíró döntéseinek, a közönség, valamint a játék szellemének tiszteletét, a csapatszellemet, a lojalitást, valamint az önérzetet a győzelemben éppúgy, mint vereség esetén.
- **A kifejezés az angol fair (becsületos, korrekt, tisztességes) és play (játék, játszma) szavakból ered, de manapság az egész világon elterjedten használják, nemcsak a sportban, hanem az élet más területén is.**
- A fair play a sport egyik legnemesebb tényezője, hiszen maga a sport hozta létre. Ez az eszme azért is fontos, mert csak **a sportszerű mérkőzés jelent igazi szórakozást.**
- **Alapelvek:**
  - Tiszteletben kell tartani a játékszabályokat, valamint a különböző bajnokságok, tornák szabályzatát.
  - Minden erőfeszítést meg kell tenni az ellenféllel, a játékvezetőkkel és a mérkőzésen részt vevő minden más személlyel (nézőkkel, csapatvezetőkkel, a médiák képviselőivel) szembeni sportszerű magatartás érdekében.
  - A mérkőzés minden résztvevőjét ösztönözni kell, hogy e viselkedési szabályokat betartsa, ennek megfelelő magatartást tanúsítson a mérkőzés előtt, alatt és után, bármi legyen is a mérkőzés eredménye és a játékvezető döntése.

Hogyan játszottunk régen?



## Sport az ókorban – az első olimpia

---



Az olümpiai stadion ma

Kép forrása: Történelem tankönyv 9. 64. oldal

[https://www.nkp.hu/tankonyv/tortenelem\\_9/lecke\\_02\\_013](https://www.nkp.hu/tankonyv/tortenelem_9/lecke_02_013)

- A sportnak minden korszakban más feladatai voltak. **Az ókori görögöknél az egészséges test kultusza és a versenyszellem dominált.**
- A görög vallás sajátos vonása, hogy az istenek számára nemcsak áldozatokat mutattak be, hanem Dionüszosznak színházi előadásokat, más isteneknek pedig sportversenyeket is tartottak. A négy legtekintélyesebb versenyjáték közül a **peloponnészoszi Olümpiában Zeusz tiszteletére rendezték a versenyeket.**
- A Kr. e. 4. századtól kezdve a görög történetírók az első ismert olümpiai győztes évetől, **Kr. e. 776-tól** számították az éveket. Fontos azonban megjegyeznünk, hogy a mindennapi életben a görögök sohasem az olümpiai évek szerint tartották számon az éveket. Minden városban voltak úgynevezett névadó tisztségviselők (Athénban egy arkhón, Spártában egy ephorosz stb.), akiről az évet elnevezték.

Az első száz évben csak futószámok, öttusa, birkózás és ökölvívás szórakoztatta a nézőket. A leglátványosabb programot, a - négyes fogatok versenyét csak közel száz évvel később rendezték meg Olümpiában.



Négylovas fogat az athéni versenyen

Kép forrása: Történelem tankönyv 9. 63. oldal

[https://www.nkp.hu/tankonyv/tortenelem\\_9/lecke\\_02\\_013](https://www.nkp.hu/tankonyv/tortenelem_9/lecke_02_013)

- A futásban bárki indulhatott, de a kocsiversenyen csak az igazán gazdagok vehettek részt, hiszen ok tudtak kocsit és négy lovat tartani. **Alkibiadés egy ízben például egyszerre hét fogatot indított az olympiai kocsiversenyen, s elnyerte az első, második és negyedik helyet.**
- A győztesek szobrot állíthattak maguknak Olümpiában (ha futotta rá a pénzükből), hazatérve pedig igazi sztárokként üdvözölték őket.
- A versenyeken minden hellén részt vehetett, barbárok azonban nem. A görög világ minden tájáról érkeztek a versenyzők és a nézők. **Nők nem vehettek részt a játékokon, még nézőként sem, mivel a sportolók anyaszült meztelenek voltak. (Kivéve Héra istennő főpapnőjét! ☺)**
- Az olimpiai játékok zavartalansága érdekében a játékok idejére a görög poliszok kötelező fegyvernugvást hirdettek: ilyenkor minden háborúskodás szünetelt.
- Az ünnepi játékok pánhellén (összgörög) jellege nagy szerepet játszott a görögség összetartozás-tudatának fenntartásában.

Pauszaniasz, Kr. e. II. században élt görög utazó Hellász leírása című művéből származó idézet remekül szemlélteti, hogy **már az ókorban is előfordult, hogy olykor a versenyzők elfelejtkeztek a fair play-ről.**

---

„A stadion felé vezető út bal oldalán, a Kroniosz hegy lábánál köemelvény áll, rajta Zeusz bronzszobraival. Ezeket a szobrokat azokból a bírságokból állították fel, amelyekkel a versenyszabályokat megsértő atlétákat sújtották. Az első hat szobrot a 98. olimpiai játékok idején állították.

Ekkor történt, hogy **egy thesszáliai versenyző három versenytársát**, köztük az előző olimpia egyik győztesét, **pénzzel megvesztegette**. Állítólag ez volt az első alkalom, amikor egy versenyző megsértette a szabályokat, s ezt a négy embert ítélték első ízben pénzbírságra. [...]

Más versenyzőket is bírsággal sújtottak az élisziek, köztük a 218. olimpiai játékok idején egy alexandriai ökölvívót. A megbüntetett személy neve **Apolloniosz** volt: ő volt az első egyiptomi, akiről visszaélés derült ki. Őt nem megvesztegetésért büntették meg, hanem **az ünnepi játékok előtt tanúsított méltatlan magatartása miatt**. Ugyanis nem érkezett meg a verseny kezdetére, és mentségül azt hozta fel, hogy kedvezőtlen szelek tartóztatták fel a hajóját. Ezt azonban egy másik alexandriai versenyző megcáfolta, majd kiderítették, hogy Apolloniosz azért késett, mert útközben anyagi ügyeit intézte. Emiatt az élisziek kizárták a további versenyből. [...]

## Sötét és „sportmentes” középkor ...

---



Lándzsatorés (*Nürnbergische Cronica*, 1626, kézirat, Kalocsai Főszékesegyházi Könyvtár)

Kép forrása: [https://hu.wikipedia.org/wiki/Lovagi\\_torna#/media/F%C3%A1jl:Ms339lovagok.jpg](https://hu.wikipedia.org/wiki/Lovagi_torna#/media/F%C3%A1jl:Ms339lovagok.jpg)

A középkor nem igazán sportbarát, de azért a gazdagok vadásztak, a szegény emberek népi játékokat űztek. A lovagi játékok pedig a kedvtelés mellett a harcra való felkészülést és a gyakorlást is jelentették. De vallási okok is elvezettek sportolási rítusok, szokások kialakulásához, amire a beavatási szertartások, próbák jó példák lehetnek.

## Újkor és legújabb kor határán ...

---



Kolumbusz Kristóf megérkezése Hispaniola (*La Isla Española*) szigetére  
1492. december 5-én

Kép forrása: [https://hu.wikipedia.org/wiki/Korai\\_%C3%BAjkor](https://hu.wikipedia.org/wiki/Korai_%C3%BAjkor)

- 1492-ben Amerika felfedezésével beköszönt az emberiség történelmébe a kora újkor, mely a francia forradalom kirobbanásáig (1789) nem sok lehetőséget hagy az emberek számára a sportolásra.
- Hódítunk, őslakosokat írtunk ki, a katolikus vallást reformáljuk meg, majd ellenállunk az ellenreformációnak.
- Megindul a társadalom átalakulása: a polgárosodás, és új állam születik Nyugaton – USA – a függetlenségi háború eredményeként.
- Majd a vén Európa is forrongani kezd: ledől a Bastille és ránk zúdulnak a 19. század nagy eszméi.
- Belépünk ezzel a késő újkorba és megcsap bennünket a modern kor szele. A második ipari forradalom vívmányainak köszönhetően kirobbannak az első „modern” háborúk.

Bármennyire is zsúfolt a 19. század a végére jut idő a sportra is!



## A modern sport megszületése



Az első Tour de France 1903-ban

Kép forrása: Száray Miklós: Történelem 11. 51. oldal  
[https://hu.wikipedia.org/wiki/1903-as\\_Tour\\_de\\_France](https://hu.wikipedia.org/wiki/1903-as_Tour_de_France)

A testedzést minden korszakban felfoghatjuk sportként. Ám **a mai értelmében (egészséges emberideál és verseny) az ókor után a boldog békeidőkben jelent meg ismét. Mindez a viszonylagos jólétnek és ezzel összefüggésben a növekvő szabadidőnek volt köszönhető.**

A testedzés elválaszthatatlan volt a versenytől, több sportág – rögbi, labdarúgás – szabályai a 19. századi angol iskolák közötti versenyek során jöttek létre.

Az atlétika újbóli felfedezése szintén a diáksporthoz köthető. **A sport iránti növekvő igény fokozatosan gyarapította a sportágak számát.** Az újkori tenisz például az angol Walter Wingfield őrnagy találmánya volt, amelyet szabadalmaztatott is 1874-ben.

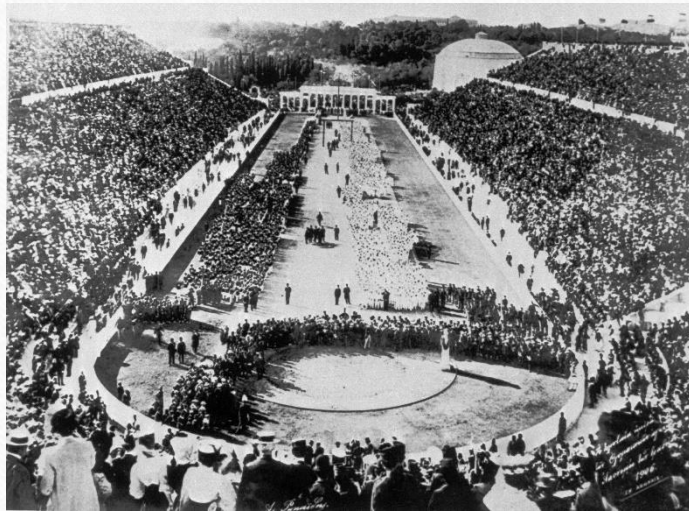
Újabb és újabb sportágak alakultak. **A torna a skandináv hagyományokra épülve jelent meg, a kerékpár- és autóversenyek már a modern technika hasznosítását mutatják.**

A század végén sorra alakultak **az egyes sportágak nemzeti, majd nemzetközi szövetségei, pl. FIFA – labdarúgás, 1904.** Ez tette lehetővé, hogy megvalósuljon a francia Coubertin báró elképzelése, az ókori olimpiák felélesztése.

A francia **Pierre de Coubertin báró** (1863-1937) kezdeményezésére 1894 nyarán megalakult a **Nemzetközi Olimpiai Bizottság**. Elhatározták, hogy **1896-tól kezdve négyévenként nagyszabású sportversenyeket rendeznek** „*a testnevelés ápolása és fejlesztése érdekében, a népek barátságos érintkezésének előmozdítására*”.

A báró kiemelte a testi és a szellemi kultúra egységét (az „Ép testben ép lélek” ókori jelszavával), ezért a fizikai játékok mellett szorgalmazta a szellemi megmérettetést. **Fontosnak tartotta a tiszta, a társakat is segítő versenyszellemet.** Elképzelése szerint a játékok – az antik olimpiákhoz hasonlóan – összekötő kapcsot hozhatnak létre az egyes nemzetek között.

---



Az athéni olimpia megnyitója 1896-ban

Kép forrása: Száray Miklós: Történelem 11. 52. oldal

[https://kepzeletvagyvalosag.blog.hu/2019/08/01/az\\_olimpiai\\_jatekok\\_tortenete](https://kepzeletvagyvalosag.blog.hu/2019/08/01/az_olimpiai_jatekok_tortenete)

Az első olimpiára **1896-ban Athénban** került sor.

**Hajós Alfréd** ezen az olimpián megszerezte **Magyarország első és második aranyérmét!**

Mind a résztvevő országok, mind a sportágak száma folyamatosan emelkedett.

Hazánk **1916-ban** rendezhettett volna **olimpiai játékokat** először **Budapesten**. Az első világháború miatt elmaradt.

## Coubertin báró elképzelésének - tiszta, a társakat is segítő versenyszellem – megvalósulása a 21. században

---



2019-ben Nemzetközi Fair Play díjat kapott a fiatal evezős Gosztonyi László Péter, aki talán sokaknak eszébe sem jutó tettet hajtott végre tulajdonképpen saját maga „ellen”. Az történt ugyanis, hogy a magyar bajnokság 1000 méteres távján az akkor 13 éves versenyzőt győztesnek hirdették ki a célba érkezés után. Más ilyenkor valószínűleg már saját magát ünnepelteti, de ő nem így tett. Ő másképp érezte a finist, szóval **jelezte a bíróknak, hogy szerinte nézzék meg újra azt a célfotót. Neki lett igaza, a fotó alapján nem ő, hanem egyik rivális versenyzőtársa lett a táv győztese, ő pedig így második helyen végzett.**

Kép forrása: [https://sportbarber.blog.hu/2020/02/24/top5\\_magyar\\_fair-play\\_szituacio](https://sportbarber.blog.hu/2020/02/24/top5_magyar_fair-play_szituacio)

**Köszönöm a figyelmet!**

---